

KRATŠÍ STUDIUM ZŘEJMĚ NEZAJISTÍ VÍC SESTER V PRAXI

Zdrávky míří vstříc další oborové transformaci

Poslanecká sněmovna před zhruba dvěma týdny schválila novelu zákona o nelékařských povoláních, která poměrně razantně promění české zdravotnické vzdělávání – zejména to střední a vyšší odborné. Hlavní důvod legislativní změny? Snaha dodat do praxe co největší počet ošetrovatelského personálu, který dnes chybí do té míry, že některé nemocnice už omezují provoz. Otázkou ale je, jestli norma, která navíc ještě bude muset v této politicky velmi neklidné době projít rukama senátorů a prezidenta, na takový úkol nebude krátká.

Už loni v prosinci jsme v UN psali, že zatímco novelou navržené přejmenování maturitního oboru Zdravotnického asistenta na Praktickou sestru s většími kompetencemi zdravotnický terén vítá, takzvaný model 4 + 1, tedy možnosti zkrácení cesty zdravotnického asistenta za úplnou kvalifikací všeobecné sestry ze sedmi (čtyři roky maturitní studium a tři roky diplomovaného nebo bakalářského studia) na nejméně pět (čtyři roky maturitní studium a minimálně roční studium na VOŠ), většinou odmítá. Od té doby se situace příliš nezměnila.

Sestry proti

Česká asociace sester dlouhodobě usiluje o to, aby současný systém povinného

vzdělání všeobecných sester 4 + 3 (jakákoliv střední škola a 3 roky na vysoké nebo vyšší odborné škole) byl zachován a nebyl nahrazen modelem 4 + 1 (střední zdravotnická škola a jeden rok na vyšší odborné zdravotnické škole).

„Současné zdravotnictví přináší stále složitější technologie a sofistikovanější metody, s nimiž všeobecné sestry musejí držet krok. Je proto nutné, aby byly kvalifikovanými odborníky, kteří přicházejí do praxe náležitě připraveni. Dnešní střední zdravotnické školy už nejsou, co bývaly. Jejich současná koncepce nedokáže sestry dostatečně připravit na mnohá úskalí zdravotnické praxe. Více prostoru je zde věnováno všeobecné vzdělávacím

předmětům na úkor odborných. Podle nás je tedy jediným rozumným řešením ponechání stávajícího vzdělávacího modelu 4 + 3,“ uvedla před časem prezidentka asociace Martina Šochmanová.

Faktem je, že model 4 + 1 ten současný nenahrazuje, nýbrž doplňuje. S tím souvisí i v médiích neustále se objevující informace, že student pro získání kvalifikace všeobecné sestry dnes musí studovat sedm let. Omyl, to platí pouze v případě, že absolvuje čtyřletý maturitní obor Zdravotnický asistent (který opravňuje k výkonu ošetrovatelské péče pod

” *Faktem je, že model 4 + 1 současný systém kvalifikace všeobecné sestry nenahrazuje, nýbrž doplňuje.*

odborným dohledem) a chce pokračovat ve studiu tříletého oboru (bakalářského nebo diplomovaného) Všeobecná sestra. Tento obor, jak na vošce, tak na vysoké škole, ale může vystudovat i absolvent dejme tomu gymnázia, pro kterého je tedy cesta za touto kvalifikací o čtyři roky kratší než pro Zdravotnického asistenta.

Také vysoké školy nejasají

Nicméně proti jsou i vysoké školy, které nevěří, že toto opatření pomůže dostat během pár let do terénu více než 3000 chybějících sester. Naopak současně vzdělávání všeobecných sester degraduje, jak uvedla děkanka Zdravotnické sociální fakulty Jihočeské univerzity Valérie Tóthová, která je zároveň předsedkyní Asociace vysokoškolských vzdělavatelů nelékařských zdravotnických profesí v České republice.

I podle rektora Technické univerzity v Liberci Zdeňka Kůse může mít zkrácení studia sester negativní vliv na kvalitu personálu v nemocnicích. „Zastaví se trend, který se nastartoval v posledních deseti letech, kdy se vysoce kvalifikované sestry stávaly partnery lékařů,“ řekl Z. Kůs. Podle něj se může stát, že sestry s nižším vzděláním budou plnit spíše jednodušší úkoly a nebudou schopny například

Alexander Raths / Shutterstock

zacházet s moderní technikou. „Vrátí se zase do pozice pomocnic, uklízeček, osob, které nejsou respektovány, kterých si málokdo váží,“ poznamenal rektor.

Změnu kritizuje také proděkan 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy pro nelékařské obory Michal Miovský. Označil ji za populistickou. „Uvedené kroky a změny v zákonu povedou k ještě většímu chaosu a prohloubení krize a jsou v rozporu s trendy v jiných západních zemích. Příčiny řešeny opět nebudou. Jde o krok zpět a ten zanesou do systému další rozpory a prohloubí konflikt i mezi samotnými sestrami, což se již dělo a děje,“ napsal pro ČTK M. Miovský. Pacienti tak podle proděkana mohou očekávat ještě větší počet sester ze zemí na východ od Česka.

Zástupci vysokých škol se shodují i na tom, že novela více sester do praxe nepřivede. „Primární příčiny tohoto stavu nejsou ve vzdělávání, ale v chybných koncepčních rozhodnutích, pracovních a platových podmínkách sester v nemocnicích,“ uvedl M. Miovský. Doplnil, že absolventi středních zdravotních škol mohou i v současnosti nastoupit do praxe na nižší zdravotnické pozice. Mnozí ale nenastoupí kvůli nízkým platům a kompetencím, demotivujícím podmínkám a nezájmu o těžkou a zodpovědnou práci ve směnném provozu. Podle M. Miovského i Z. Kúse maturanti chtějí studiem na vysoké škole získat více možností, kompetencí a lepší platové ohodnocení. „Můžeme se dočkat krajního případu, že sestry nebudou na vysoké školy chodit, protože si řeknou, že je to zbytečné, a přesunou se do zcela jiných oborů,“ dodal Z. Kús.

Rezort změnu podporuje

Vrátme se ale ještě k novele, respektive přímo do sněmovny, kde byla legislativní norma schválena hlasy 140 ze 157 přítomných poslanců (proti byl pouze jeden).

Ministr zdravotnictví Miloslav Ludvík před závěrečným hlasováním (tedy zdaleka ještě ne v demisi) popsal navrhovaný model, v němž nejen absolventi nového maturitního oboru Praktická sestra, který by měl nahradit dosavadního Zdravotnického asistenta, ale i oboru Zdravotnický záchranář, Porodní asistentka či dalšího nově navrhovaného oboru Dětská sestra by měli mít možnost získat odbornou způsobilost k výkonu povolání všeobecné sestry zkráceným studiem na vyšší odborné škole.

A ministr se zmínil i o dalších, paralelně zaváděných změnách v kvalifikačních předpokladech nelékařů. „Pokud jde o povolání dětské sestry, návrh umožní získat odbornou způsobilost studiem v oboru Diplomovaná dětská sestra na vyšší odborné škole nebo bakalářského studijního oboru na vysoké škole, a nikoli až po absolvování specializačního studia jako dosud. Dále se navrhuje zařazení praktické sestry, která se dosud nazývá zdravotnický asistent, mezi zdravotnické

Eugeniy Kalinovskiy / Shutterstock

pracovníky, kteří mohou vykonávat povolání po získání způsobilosti bez odborného dohledu,“ uvedl.

Tyto vládou navrhované změny podle M. Ludvíka povedou k větší motivaci k tomuto vzdělávání. „A dále usnadní výkon

některých povolání v praxi, čímž by mohlo dojít i k jisté stabilizaci pracovní síly v této oblasti, kterou si všichni, kteří pracujeme ve zdravotnictví, velmi přejeme.“

Úskalí

Opoziční poslanci ovšem upozornili na úskalí novely, která má kořeny v minulosti, zejména v období před rokem 2004, kdy došlo ke kompletní transformaci zdravotnického školství. Například poslanec za ODS Bohuslav Svoboda uvedl, že Česko v té době zřídilo na přání Evropské unie vysokoškolské vzdělávání zdravotních sester, ale vůbec pro ně nevytvořilo pracovní náplň.

„Dnes jsme v situaci, že zdravotní sestry, ať vystudují zdravotní školu, bakalářský program, nebo magisterský program, mají vlastně pracovní náplň úplně stejnou, a kdy vzdělávání sester na úrovni bakalářské a magisterské vlastně neobsahuje žádný rozdíl. Rezignovali jsme tedy na to, že by vysokoškolsky vzdělané sestry mohly v řadě případů a procesů nahradit drahého lékaře, že bychom mohli změnit skladbu zaměstnanců ve zdravotnictví, jak to už je v některých zemích běžné. Já sám jsem se s tím setkal, když jsem pracoval v Itálii, kde jsme měli vysokoškolsky vzdělané sestry, jež pracovaly na úkolech, které v našem pojetí jsou úkoly pro lékaře,“ upozornil B. Svoboda.

Poslanec za TOP 09 Leoš Heger kvitoval jako pozitivní fakt, že bude obor Zdravotnický asistent transformován na Praktickou sestru. Otázkou prý ale je, kolik takových pracovníků bude ve zdravotnictví pracovat.

Odborná způsobilost k výkonu povolání všeobecné sestry

- (1) Odborná způsobilost k výkonu povolání všeobecné sestry se získává absolvováním
- nejméně tříletého akreditovaného zdravotnického bakalářského studijního oboru pro přípravu všeobecných sester,
  - nejméně tříletého studia v oboru Diplomovaná všeobecná sestra na vyšších zdravotnických školách,
  - studia v oboru Diplomovaná všeobecná sestra na vyšší zdravotnické škole v délce nejmeně jeden rok, jde-li o zdravotnického pracovníka, který získal odbornou způsobilost k výkonu povolání praktické sestry, zdravotnického záchranáře, porodní asistentky nebo dětské sestry podle § 5a odst. 1 písm. a) nebo b), byl-li přijat do vyššího než prvního ročníku vzdělávání...

► „Už v současnosti je zdravotnických asistentů velmi málo, jejich angažmá na nemocničních odděleních je velmi slabé, protože nemohou pracovat samostatně, a všichni tedy buďto ze zdravotnictví odcházejí, nebo jdou dále studovat a nepovažují své vzdělání ani pak následnou praxi za atraktivní,“ uvedl L. Heger.

Nicméně kvůli zavedení modelu 4 + 1 nově navrhovaná výhoda pro praktické sestry v podobě garance samostatné práce bude zase hned umenšena. „Pravděpodobně většina absolventů maturitního studia Praktické sestry s vidinou, že má před sebou jeden rok nástavby na vyšší odborné škole, odejde do kvalifikovaného sesterského povolání. Je to dobře, snad to tedy posílí počet našich ‚plnokrevných‘ sester, ale pomocné praktické sestry velmi pravděpodobně vymizí a plíživě se tak vrátíme do stavu, který zde byl před 20 lety, kdy spektrum sesterského povolání nebylo v jeho spodním konci doplněno pomocníky, kteří dělají nižší ošetrovatelské práce. Kvalifikované sestry tedy budou znovu v situaci, kdy jim nezbude nic jiného, než dělat i ty nižší činnosti, které by dělat nemusely,“ dodal L. Heger.

Nebude to jednoduché zavést

Jak ale hodnotí přijetí novely zákona o nelékařských povoláních samotné zdravotnické školy? Podle vyjádření několika z nich, které se UN podařilo získat, je veskrze pozitivní, že by mělo dojít k posílení kompetencí Zdravotnického asistenta, respektive Praktické sestry. Také do určité míry kvitují fakt, že středem legislativní změny týkající se kvalifikace všeobecné sestry je vyšší odborná škola. V průběhu uplynulých let se totiž debaty vedly spíše o údajně nesmyslné dvojkolejnosti tohoto studia a ruku v ruce s tím o jeho likvidaci na vyšší odborné škole a jeho rozvoj pouze na škole vysoké. Tentokrát je to opačně, byť k ideálu má přece jen chystaná novinka dál.

Nebude totiž jednoduché, aby studenti jednoročního kombinovaného studia na VOŠ splnili všechny podmínky směrnic, které Evropská unie klade na toto regulované povolání. Jde zejména o povinnost absolvovat během celé přípravy 4600 hodin teorie a praxe. Zdrávky proto doporučují, aby se z nejméně jednoročního studia stalo alespoň 1,5leté, které ani tak nemusí stačit například na zpracování výzkumné absolventské práce.

Navíc, podle představ ministerstva zdravotnictví, které by měly být vtěleny do metodického pokynu, budou moci projít náročným přijímacím sítím jen ti nejlepší ze zdravotnických asistentů a posléze praktických sester. Zdrávky proto doporučují, aby se přijímací řízení konalo formou rozdílových zkoušek. Ovšem konečné rozhodnutí, jak budou přijímačky nakonec vypadat, leží na společném rozhodnutí ministerstev zdravotnictví a školství, které by se mělo vtělit do zmíněného metodického pokynu.

Lék na akutní bolest?

Hlavní pohnutkou vzniku novely zákona o nelékařských povoláních byla kritická personální situace ve zdravotnických zařízeních. Podle řady analýz má problémy s nedostatkem lékařů a sester zhruba polovina českých nemocnic. Situace však graduje, stává se, že se zavírají celá oddělení, proto vedení nemocnic hledají nové lidi zejména na Ukrajině.

Realitě však do jisté míry odporuje průzkum společnosti HealthCare Institute, který nedávno oslovil studenty z celkem 109 středních, vyšších odborných a vysokých škol. Ukázalo se, že studenti středních odborných zdravotnických škol (SŠ) plánují v 63 % případů hledat po ukončení svého studia zaměstnání v Česku. Studenti vošek pro změnu chtějí hledat práci v tuzemsku v 81 % případů a respondenti z vysokých zdravotnických škol preferují vykonávat svou budoucí

ce,“ uvedl Daniel Vavřina z HealthCare Institute.

Situace se však po rozklíčování dat analýzy nezdá zcela růžová. Podle Tomáše Války, předsedy Profesní a odborové unie zdravotnických pracovníků, která se na průzkumu také podílela, ani ne polovina všech studentů má zájem po dostudování nastoupit přímo do nemocnic. „Sem má konkrétně zájem nastoupit 42,5 % vysokoškoláků, 35,5 % studentů vyšších odborných škol zdravotnických a 33,5 % studentů asistentického povolání, tedy studentů středních zdravotnických škol. Ostatní buď chtějí pracovat v ambulantním sektoru, farmacii, nebo do českého zdravotnictví nemají v plánu vstoupit vůbec. Důvody k nenastoupení do pracovního procesu v tuzemském zdravotnictví jsou plánované vycestování nebo špatná volba povolání. Z analýzy vyplývá, že připravovaná změna v pregraduálním vzdě-

WathanySowong / Shutterstock

praxi v tuzemsku v 76 % případů. Proč? Co je netáhne za humna? Prý plat, pracovní kolektiv a také lokalita nemocnice, včetně její dostupnosti a možnosti dopravy. Naproti tomu studenti, kteří jsou po ukončení studia rozhodnuti hledat zaměstnání mimo segment zdravotnictví, uvádějí jako nejčastější příčiny nedostatečnost finančního ohodnocení nelékařského povolání, „špatnou volbu oboru“ (ve smyslu nepřipravenosti na práci s lidmi a ve směnách) a neadekvátní prestiž nelékařského zdravotnického povolání.

„Získaná fakta naznačují, že český zdravotnický systém je pro studenty zdravotnických škol neustále atraktivní a jsou připraveni se do něj aktivně zapojit. Toto zjištění by mělo být jasným impulzem pro management nemocnic a dalších zdravotnických zařízení, aby se absolventům pokusili připravit vhodné podmínky pro jejich úspěšné začlenění a dlouhodobou udržitelnost v rámci segmentu poskytování nelékařské péče v České republice,

lávání všeobecných sester zřejmě nepřinese zvýšený počet absolventů do nemocnic, které se nejvíce potýkají s nedostatkem právě tohoto povolání, když už studenti nemají zájem do nemocnice nastoupit,“ dodal T. Válek.

Lidé z praxe ale upozorňují, že názory, které studenti v průzkumu vyjádřili, se ne vždy projeví v praxi. Podle náměstkyně pro ošetrovatelskou péči v motolské nemocnici Jany Novákové například část středoškoláků nesložil maturitu. Podle prezidentky M. Šochmanové rovněž část zdravotních sester, které do nemocnic nastoupí, velmi brzo odchází jinam.

Ještě drsnější kontext nám však vyjde, uvědomíme-li si absolutní počty absolventů, o kterých je řeč. V roce 2014 úspěšně ukončilo studium 581 absolventů vyšší odborné školy a 1019 absolventů oboru bakalářského. V roce 1994 to bylo ale 5147 všeobecných a dětských sester. A to je obrovský rozdíl.